

Іван Іваненко

Дорогий читачу! Хочу звернути твою увагу на один з найважливіших елементів нашого обряду – літургійний рік. Що це таке? Літургійний рік – це певна літургійна впорядкованість ритму церковного життя, яка включає в себе усю складову свят, неділь і постів. Свята поділяються на Господські та Богородичні, рухомі й нерухомі; пости є однодневні, строгі та звичайні; є й періоди звільнення від посту (загальниці).

Значення літургійного року

Літургійний, або церковний, рік починається 1 (за старим стилем) або 14 вересня. Літургійний рік побудований навколо спасительних подій з життя Ісуса Христа і Пресвятої Богородиці а також святкувань пам'ятей святих. Впродовж року Церква та всі вірні переживають події з історії спасіння: прихід і перебування Сина Божого на землі, Його страждання, смерть і воскресіння. Вшановує свята Церква і Богородицю, адже у ділі відкуплення вона є на першому місці після Ісуса Христа. Під час літургійного року вірні переживають як радісні, так і сумні події, якими є пости, що молитвою і щирою покутою приготують людей до радості того чи іншого свята.

Ми маємо пам'ятати, що річний цикл – це не просто спомин історичних подій, які відбувалися дві тисячі років тому, бо ж Син Божий не є мертвим, але, як каже апостол Павло, «Христос учора, сьогодні і навіки Той Самий» (Євр 13,8). Ми кожного року по-новому переживаємо ці події найперше у своєму серці, тому повинні бути не тільки пасивними глядачами, але й активними їх учасниками.

Окрім свят на честь Ісуса Христа і Богородиці Церква вшановує пам'ять святих. У своєму календарі Церква кожен день присвячує одному або декільком святим. Святі є носіями Христового світла і хто, як не вони, якнайкраще наочно продемонстрували життя згідно з євангельськими настановами Спасителя.

Господські та Богородичні свята

У нашому літургійному році є дванадцять головних свят, більшість з яких зосереджує увагу вірних на двох постатях: Ісусі Христі та Пресвятій Богородиці. Господські свята – це свята на честь Господа нашого Ісуса Христа. Таких свят у нашій традиції п'ять, а саме: Різдво ГНІХ, Богоявлення, Вхід Господній в Єрусалим, Воскресіння і Преображення. Можемо помітити, що всі ці свята наповнені глибоким значенням і символікою, адже в цих подіях присутня незбагненна Божа сила й премудрість. Два із Господських свят займають найбільш почесне місце у літургійному році – це Різдво Христове і Пасха, бо Різдво було започаткуванням нашого спасіння, а Воскресіння стало його звершенням.

З особливою пошаною Східна Церква ставиться до Богородиці та її культу, тому ми святкуємо впродовж року п'ять великих свят на честь Пресвятої Діви Марії. Це: Різдво Пресвятої Богородиці, Введення в храм, Стрітєння Господнє, Благовіщення і Успення. Ці події можемо поділити на два невеликих блоки: події до Різдва Ісуса Христа і події після Його воплощення, смерті та воскресіння. Святкуючи богородичні свята, нам вкотре відкривається невимовна Божа сила. Ми бачимо, як Бог своєю силою відчинив лоно Анни, яка була безплідною, і вона зачала й породила дитя – Пресвяту Богородицю. Пізніше пригадуємо вхід Марії до Господнього храму, де вона росла і виховувалась у молитві; відтак споминаємо явлення їй архангела Гавриїла з вісткою, що вона породить Месію-Сина Божого. Далі маємо ще два свята, в яких святкуємо події, що відбулись після воплощення Божого Сина: на сороковий день після Різдва Марія з Йосифом приносять Ісуса до храму, де їх зустрічає старець Симеон, який провіщає Богородиці, що «меч болю прошиє її душу» (Лк 2,35). Успення Пресвятої Богородиці і взяття її з тілом до неба є останнім святом, яке увінчує літургійний рік.

Крім Господських і Богородичних свят у нашій традиції маємо ще два свята, які належать до дванадцяти головних. Це Зіслання Святого Духа і Воздвиження Чесного і Животворного Хреста. У святі Зіслання Святого Духа ми переживаємо народження Христової Церкви, Головою якої є Ісус Христос. А святкуючи свято Чесного і Животворного Хреста, Церква віддає шану хресному дереву, на якому був розп'ятий Спаситель і на якому звершилося відкуплення людського роду.

Рухомі й нерухомі свята

В нашій традиції свята характеризуються не тільки кількістю і почитанням, важливим

також є час їхнього святкування. Рухомі або подвижні – це ті свята, які не випадають кожного року в одне і те ж число чи день. Протягом цього часу Церква провадить богослужіння за двома літургійними книгами: Постова і Квітна тріоді (з грец. Трипіснець). Постова тріодь починається від неділі Митаря і фарисея та триває весь Великий піст до Лазаревої суботи, а Квітна тріодь – від Квітної неділі до Неділі всіх святих. Осередком рухомих свят є свято Пасхи, яке не має сталої дати, тому і дати всіх інших рухомих свят відраховуються від свята Пасхи.

Нерухомі або неподвижні – це ті свята, які щороку святкуються в один і той же час і не змінюють дати. Осередком нерухомих свят є свято Різдва Христового. Цикл нерухомих свят починається 14 (1) вересня і закінчується 13 вересня (31 серпня). Під час цього циклу Церква супроводжує богослужіння піснеспівами з літургійних книг, званих Мінеями (з грец. Місячна), яких є дванадцять відповідно до кількості місяців у році.

Пости і загальниці

Окрім святкового часу наш літургійний рік має також час для покаяння, покути і молитви. Такий час називається постом. Піст – це час боротьби з пристрастями, який супроводжується обмеженням у їжі, молитвою і милостинею. Постів у нашому літургійному році є чотири: Різдвяний піст (Пилипівка), Великий піст, Петрівка і Успенський піст.

Найбільша увага прикута до Великого посту, бо ж він приготує вірних до Світла Христового Воскресіння. Час Великого посту – це час наслідування Ісуса Христа у Його сорокаденному пості в пустині, де Він молився і боровся проти спокус та переміг їх. Великий піст триває сорок днів. В часі посту християни ведуть боротьбу проти спокус і гріха через «умертвлення» тіла, тобто відмові від земних радостей і зосередження уваги на молитві й покаянні.

Різдвяний піст готує вірних до світла Різдва Христового. Це одне з найбільших свят, тому подібно як перед Пасхою, піст перед ним триває сорок днів. Він починається 28 листопада і триває до Навечір'я Різдва (6 січня). Під час Пилипівки Церква вшановує пам'ять старозавітних пророків і патріархів, які найбільше очікували приходу Месії.

Петрівка приготує християн до свята верховних апостолів Петра і Павла. Ці два святі мужі продемонстрували нам власним прикладом, якою має бути віра і життя християн. Триває Петрівка від Першої неділі по святі Зіслання Святого Духа (неділі Всіх Святих) і

до навечір'я свята верховних апостолів Петра і Павла (11 липня). Цей піст є рухомим, бо пов'язаний зі святом П'ятидесятниці, яке рухається згідно Пасхи. При цьому саме свято Петра і Павла не є рухомим, змінюється лише дата початку Петрівки, тому тривалість цього посту є різною в різні роки.

Піст, який передує святу Успення Пресвятої Богородиці, в народі ще називають Спасівкою. В часі цього посту вірні наслідують піст і молитви Пречистої Богородиці, якими вона приготувляла себе до зустрічі з своїм Сином в чудесному Успенні. Триває Спасівка від 14 серпня до свята Успення Пресвятої Богородиці 28 серпня.

Також наша традиція зберегла піст кожного тижня у п'ятницю, але є й винятки, коли піст опускається і Церква дозволяє вживати м'ясні та молочні страви. Ці виняткові дні називаються загальницями. Загальниці творилися через різні причини. Наприклад, коли в якийсь з днів посту припадало свято, то тоді надавалося перевагу радості й торжеству свята. З нагоди цього піст поступався радісній події. Однією з важливих причин творення загальниць були слова Ісуса Христа: «Чи ж личить весільним гостям сумувати, коли молодий з ними? Надійдуть бо дні, коли від них заберуть молодого, і тоді будуть постити» (Мт 9,15). Загальниці у нашому обряді є засобом злагіднення постів.

Закінчення

Отож, любі читачі, літургійний рік є мовби захоплюючою мандрівкою, яка дозволяє знову і знову переживати події історії спасіння, а сповнена як радістю й торжеством, так і смутком та покаєнням, тому щороку подорожуючи цією дорогою намагаймося бути активними співучасниками кожного торжества, щоб якнайкраще пізнавати Божу волю і реалізувати її у своєму житті.

Іван ІВАНЕНКО, Літургійний рік: Що? Як? Коли?// СЛОВО № 4 (72) 2017